

Aylık Suriye Bülteni “Gazze’nin Gölgesinde Suriye”

Ekim 2023

Bu rapor, 2023 yılı Ekim ayında Suriye’de gerçekleşen önemli siyasî ve ekonomik olaylar ile güvenlik olaylarını özetlemektedir. Humus ilindeki askerî akademiye yönelik gerçekleşen saldırı 123 kişinin ölümüne neden olmuştur. Esed rejimi ve Rusya, buna karşılık olarak İdlib ve Halep kırsalını hava saldırıları ve topçu bombardımanlarıyla hedef almıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri, YPG’nin sözde liderlerini ve Suriye’nin kuzeydoğusundaki altyapıyı hedefleyen bir dizi hava saldırısı gerçekleştirmiştir. Türkiye’nin operasyonu Eylül ayındaki Ankara saldırısının PKK tarafından üstlenilmesi üzerine başlamıştır.

İsrail’in Gazze’ye saldırısı ve bu saldırının Suriye üzerindeki etkileri bağlamında, Suriye’deki Uluslararası Koalisyon/Amerikan üslerine, İran destekli Şii milisler tarafından 15’ten fazla saldırı düzenlenmiştir. Diğer yandan İsrail; Halep ve Şam Uluslararası Havalimanları dâhil belirli yerlere yönelik hava ve topçu saldırılarını arttırmıştır. Süveyda vilayetinde ise halkın her cuma düzenlediği protestolar ve siyasî çözüm talepleri devam etmiştir.

Ekonomik olarak Esed rejimi, 2024 genel bütçe projeksiyonunu önceki yıla göre Suriye lirası olarak %114 arttırmıştır. Ancak dolar cinsinden değerlendirildiğinde bu bütçe, 2022 yılı bütçesine göre %27 daha düşük olup mevcut bütçe yaklaşık 2.5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, Esed rejiminin gerekli finansmanı sağlayamadığını ve halkın yoksullaşmasının devam ettiğini göstermektedir. Eskiden özel sektöre verilen destek politikası, Esed rejiminin finansman sorunları sebebiyle sekteye uğramaya başlamıştır.

Gazze’deki Saldırıların Suriye’ye Etkileri ve Humus Askerî Akademisini Hedef Alan Saldırı

Gazze’deki olaylar bölgesel ve uluslararası sahneyi domine etmiş ve bunun bir yansıması olarak da İran destekli Şii milisler Amerikan üslerini hedef almıştır. El Ömer Petrol Sahası’ndaki Amerikan üssü, Koniko gaz sahasındaki Amerikan üssü, Malikiye şehri kırsalındaki Amerikan üssü, Rumeylan’daki Harab el Cubur Amerikan üssü ve Şeddadi’deki Amerikan üsleri saldırıya uğrayan bazı hedeflerdendir. Bu saldırılar, İran’ın İsrail’in Gazze’ye yönelik saldırıları karşısında bölgedeki Amerikan ve İsrail hedeflerine karşı vekil unsurları üzerinden verdiği bir tepkidir. Ayrıca Dera ve Kuneytra’dan atılan birkaç füze, işgal altındaki Golan Tepeleri’ni hedef almıştır. İran destekli Şii milisler, gelecekteki olası senaryolara karşı hazırlık yapmak amacıyla Lübnan ve Irak’tan milis grupları sevk ederek Suriye’nin güneyindeki mevzilerini güçlendirmiştir.

İsrail, Esed rejimine ve İran destekli Şii milislere yönelik 14 saldırı gerçekleştirmiştir. Bunların 9’u hava saldırısıdır. Bu saldırılar arasında Halep Uluslararası Havalimanı 4 kez, Şam Uluslararası Havalimanı 2 kez, Dera’da bulunan Abidin askerî üssü, 12. Tugay, radar taburu ve topçu birliği de en az 1 kez hedef alınmıştır. Bunun yanı sıra Suriye-Irak sınırında Elbu Kemal

kırsalındaki bazı yerler ve Kuneytra ilindeki bazı noktalar da saldırılara maruz kalmıştır. İsrail'in saldırıları, İran destekli Şii milislerin pozisyonlarını güçlendirmeye yönelik çabalarını zayıflatma amacını taşımaktadır.

Ürdün hükümeti ise İran'ın insansız hava araçlarının ve desteklediği Şii milislerin, Ürdün'ün kuzey sınırlarındaki varlıklarını arttırması ve oluşturdukları tehdit neticesinde ABD'den ülkesine Patriot hava savunma sistemi konuşlandırması talebinde bulunmuştur. Tüm bu gelişmeler, Gazze'deki savaşın Suriye'nin güneyine doğru yayılıp bölgesel bir savaş senaryosuna evrilebileceğini göstermektedir.

Bir diğer gelişme ise PKK'nın 1 Ekim'de Ankara'daki İçişleri Bakanlığına yönelik gerçekleşen terör eylemini üstlenmesinin ardından, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Suriye'nin kuzeydoğusundaki YPG'ye ait askerî tesislere yönelik hava operasyonlarını yoğunlaştırması olmuştur. Bu operasyonlarda, çoğunluğu "Asayish" iç güvenlik güçlerinden olan 44 kişi etkisiz hale getirilmiş, bunun yanında 104 petrol, elektrik ve hizmet tesisi tamamen veya kısmen tahrip edilmiştir. Operasyonlarda hedeflenen yerlerin sınıra 70 km derinlikte geniş bir coğrafi alanı kapsayacak şekilde yayılması ve petrol tesisleri, elektrik üretim ve dağıtım istasyonları gibi altyapı noktalarını hedef alması, TSK'nın askerî stratejisinde bir değişiklik olduğunu göstermektedir. Altyapı hedeflerine ilaveten mühimmat depoları, askerî tesisler ve sözde Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimine ait 'kamu binaları' hedef alınmıştır. Söz konusu saldırıların Türkiye'nin YPG'ye karşı yeni bir askerî strateji benimsediği ve ABD'yi, YPG ile olan işbirliğini yeniden gözden geçirmeye zorlamak amaçlı yapıldığı değerlendirilmesine yol açmıştır.

Diğer bir gelişme ise Humus Askerî Akademisindeki mezuniyet töreninin insansız hava araçlarıyla saldırıya uğramasıdır. Bu saldırı, 10'u albay rütbesinde olmak üzere onlarca kişinin ölümüne neden olan istisnai bir saldırıdır. Saldırının yapıldığı yerin askerî gücü ve stratejik önemi olan bir bölge olması nedeniyle hususi bir önemi vardır. Bu olay, rejimin üç gün yas ilan etmesine yol açmıştır. Buna karşılık olarak rejim ve Rusya, İdlib ve Halep kırsalındaki 30'dan fazla noktayı yoğun hava saldırıları ve topçu bombardımanlarıyla hedef almış ve saldırının "terör örgütleri" tarafından gerçekleştirildiğini iddia etmiştir. Saldırı, Esed rejiminin güvenliği sağlamak için büyük çaba sarf ettiği bir bölgede meydana gelmesinden dolayı rejim tarafından büyük bir saldırı ve şiddetli bir misilleme dönemini başlatmıştır.

Suveйда'da Devam Eden Hareketlilik ve YPG'nin Deyrizor Halkını Teskin Etme Çabaları

Dünya, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısıyla Suriye meselesinden uzaklaşırken Amerikan Büyükelçisi Linda Thomas-Greenfield, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde yaptığı bir oturumda Gazze'de yaşananların İran'ın ve Hizbullah milislerinin Suriye'deki rolünün bir uzantısı olduğuna işaret etmiş ve çözümün Gazze ve Suriye'deki bu milislerin genişlemesini durdurmakla başlayacağını vurgulamıştır. Bu açıklamalar Amerikan'ın Suriye, Irak, Lübnan ve Yemen'de İran ve İran destekli milislerin etkinliğini kontrol altına alarak İsrail'in güvenliğini

koruma yönündeki stratejisini yansıtmaktadır. Ayrıca Gazze'deki savaşın bölge ülkelerine yayılmasını önlemek için İran'ın etkisinin azaltılması amaçlanmaktadır.

Fransız Dışişleri Bakanı Catherine Colonna, kendisi ile görüşmek üzere Paris'e gelen SMDK heyeti ile görüşmeyeceğini dile getirip özürlerini beyan etmiştir. SMDK, Fransa'dan BM Güvenlik Konseyini Esed rejiminin İdlib ve Halep kırsalındaki saldırılarını durdurmak için toplantıya çağırmasını talep edecekti. SMDK'nin diğer bir diplomatik görüşmesi ise Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ile yapılan toplantı olmuştur. Toplantıda öncelikle ekonomik talepler dile getirilmiş ve Suriye Geçici Hükümetinin halka temel hizmetleri sunma ihtiyacı vurgulanmıştır. Diğer taraftan Suudi Dışişleri Bakanı, bölgedeki son gelişmeleri değerlendirmek ve ikili ilişkileri görüşmek için Esed rejiminin Dışişleri Bakanı ile görüşmüştür. Ayrıca Şam'da Esed, İran Dışişleri Bakanı'nı ağırlamış ve İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısı üzerine görüşmüştür. Son olarak Esed rejimi Tunus'a bir elçi ataması yapmıştır. Bu da rejimin bölgesel ve uluslararası sahnede etkinliğini artırmaya yönelik bir adım olmuştur.

Suveyda halkı protesto gösterilerine devam ederken Esed rejimi belirli bir tutum benimsememle beraber bu konuda hiçbir taviz de vermemektedir. Göstericilerin talepleri karşılıksız kalmaktadır. Aynı zamanda Esed rejimi, Suveyda'da hizmet sağlama noktasında sıkıntı çekmeye devam etmektedir. Örneğin; Yerel Yönetim Bakanlığı sadece 300 milyon Suriye Lirası (24 bin dolar) gibi cüzi bir miktar yardımı ancak sağlayabilmiştir. Hem Dera vilayetinde hem de Suveyda'da farklı aşiretlerden oluşan bir meclis kurulmuştur. Kurulan bu meclisin amacının iki vilayet arasındaki dayanışmayı ve koordinasyonu sağlama olduğu belirtilmiştir.

Suriye'nin kuzeydoğusunda Deyrizor bölgesi halkının karar alma sürecine katılımını artırmak, bölgedeki halkın öfkesini dindirmek ve bölge halkının taleplerini belirlemek amacıyla "Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi" ile "Deyrizor Sivil Konseyi" birlikte bir konferans düzenlemiştir. Bu konferansa toplumun çeşitli kesimleri, yönetim çalışanları ve Deyrizor'daki kanaat önderlerinden oluşan bir grup katılmıştır. Bölge halkının gerçek katılımını etkinleştirmeyi, liyakate dayalı bir idari yapı kurmayı ve askerî yapıyı güçlendirmeyi hedefleyen birtakım önerilerle toplantı sonuçlanmıştır.

Ekonomik Kriz Yaklaşımı Devam Ediyor

Rejim Bölgesi

Yüksek Ekonomik ve Sosyal Planlama Konseyi, 2024 Genel Bütçe Projesinin geçen yıla göre %114 artışla 35.500 milyar Suriye lirası olduğunu duyurmuştur. Ancak dolar cinsinden değerlendirildiğinde bu bütçe, 2022 bütçesine göre %27 daha düşük olup mevcut bütçe yaklaşık 2.5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu tür bir bütçe, ekonomiyi canlandırmak veya ekonomik büyüme sağlamak için yetersiz ve gerçek dışı bütçe uygulamalarının devamı olarak nitelendirilebilir. Finansman açığı yüksek olan ve banknot basımına dayanan bu bütçe, enflasyon oranlarını artırabilir ve Suriye lirasının değerini daha da düşürebilir.

Suriye lirasının değerinin aşamalı olarak düşmesine karşılık bir hazırlık olarak merkez bankası, Suriye lirasının dolar karşısındaki döviz kurunu 12.500 lira olarak sabitlemiştir. Ancak kara

borsadaki döviz kuru 13.900 lira olmuştur. Bu yılbaşından beri döviz kuru 7.900 lira artmıştır. Merkez bankası bu kararıyla resmî ve kara borsa arasındaki farkı daraltmaya ve döviz getirisi sağlamaya çalışmaktadır.

Esed rejimi ayrıca petrol türevleri (serbest mazot, serbest benzin, sıvı gaz ve benzin oktan 95) için fiyat listesi yayınlama kararı almıştır. Benzinde litre başına 95 Suriye lirasından, 14.660 Suriye lirasına çıkan bir artış yaşanmıştır.

Ayrıca Suriye'de yaşayan yerlilerin ve yabancıların 1 kilogramdan az olmayan ham altın külçesini ithal etmelerine izin veren bir karar alınmıştır. Altın külçesini ithal etmek isteyenler her bir kilogram başına 200 dolar vergi ödemeleri gerekmektedir. Bu karar, hükümetin değerli metal sektörünü özelleştirmeye yönelik bir eğilim ve ithalat işlemlerinden gelen yabancı parçalarla kamu kasasını güçlendirme amacı taşıyan bir çaba olarak değerlendirilebilir. Hükümet ayrıca ithal edilen altının belirli bir süre içinde aynı miktarda işlenmemesi durumunda ithalatçıya para cezası öngören bir yasa çıkarmıştır.

Mevcut ekonomik zorluklar ve düşük yaşam standartlarına rağmen, sebze ve meyve ihracatı devam etmektedir. Yerel pazarlardaki fiyat artışlarına rağmen % 90'ı Suudi Arabistan'a olmak üzere 500 ila 600 ton arasında sebze ve meyve ihracatı gerçekleşmiştir. Pazarlardaki günlük ürün kıtlığı, yakıt, tohum, nakliye ve hammadde gibi maliyetlerin artmasından kaynaklanan neredeyse günlük değişiklik gösteren fiyat artışlarına rağmen, Esed rejiminin işadamları ile savaş tüccarlarının gelirlerini artırmaya öncelik verme eğilimi sürmektedir. Patates fiyatlarındaki %150'lik artışın ardından Esed rejimi, patatesin kilosunun Ağustos ayında 2.000 liradan 5.000 liraya yükselmesi üzerine ihracatı durdurmuştur. Geçen yıl 40 bin ton patates ihraç edilmiştir.

YPG Tarafından Kontrol Edilen Bölge

YPG bölgeleriyle ilgili olarak 'Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi' kurumlarındaki yolsuzluk, bölgenin gelişimini engellemekte ve halkın geçimini zorlaştırmaktadır. YPG, TSK'nın operasyonlarına ve güvenlik durumlarına atıfta bulunarak savunma yaparken onlarca çiftçi, üç aydan fazla bir süredir tedarik edilen ürünlerin değerinin ödenmediğinden şikâyet etmektedir. Ayrıca ekonomik sıkıntılar nedeniyle bölge sakinleri genel olarak zor koşullar altında yaşamakta ve öğretmenlerin maaşlarının %30'u ancak elektrik, su ve internet giderlerine yetmektedir. Birçok öğretmen hayatlarını idame ettirmek için borç almak durumunda kalmaktadır.

Tarım ücretleri dekar başına 7.000 ila 28.000 Suriye lirasına yükselmiştir. Buna rağmen tarım faaliyeti zarar edecek bir iş koluna dönüşmektedir. Bu durum çiftçilerin tarım arazilerinden kentlere doğru göç etmelerine neden olmaktadır. Enflasyon ve hayat pahalılığı internet hizmetlerini de etkilemektedir. RCELL şirketi internet paketlerinin fiyatlarını yaklaşık %400 artırmıştır. Bu hizmeti sunan şirket, YPG bölgelerindeki bir tekeldir ve YPG tarafından desteklenmektedir. Alternatif şirkete izin verilmemesi bölge halkının YPG'ye olan öfkesini artırmaktadır.

YPG, bölge halkının taleplerine ve gösterilerde dillendirilen beklentilere karşılık vermemektedir. Yerel halkın özellikle Haseke ilinde, akaryakıt fiyatlarının arttırılması kararına karşı süren protestoları Eylül ayında başlamıştır. Kararın, bölge halkının ekonomik durumlarına ve yaşam koşullarına felaket getirdiği iddia edilerek akaryakıt fiyatlarının arttırılmasının iptal edilmesi talep edilmiştir. YPG'nin pazarları ve para akışını düzenleme amacıyla özellikle Rakka ilinde yatırımcıların, döviz değişim ve mali transfer işlerini yapmak için gerekli olan lisansları almak ve minimum sermaye şartlarını yerine getirmek zorunda olduklarını hatırlatan bir genelge yayınlanmıştır. Döviz büroları bu kararı reddetmiş ve buna uymamak için direniş göstermişlerdir.

Muhalefet Bölgeleri

Muhalefet bölgelerinde onlarca şirket ve mağaza, '2023 İdlib Pazarları' adını taşıyan bir fuara katılmıştır. İdlib şehir merkezinde gerçekleşen fuarda geçen yıla göre katılımcı sayısında bir artış görülmüştür. Ayrıca sergide yer alan malların ve şirketlerin çeşitliliğinde de bir artış yaşanmıştır. Bu tür fuarların düzenlenmesinin önemli bir tarafı, malın tüketiciye doğrudan satılmasıdır. Bu da vatandaşların temel ihtiyaçlarını satın almak için maliyetlerini azaltmakta ve ticari faaliyetlerde rekabeti artırmaktadır. Yapılan kampanyalar yoluyla %30 ila %40 arasında değişen indirimler olmuştur. İdlib, ayrıca bölgedeki ilk iç giyim fabrikasının açılışına da ev sahipliği yapmıştır. Bu açılışın diğer benzer fabrikaların da açılmasını teşvik edebileceği değerlendirilmektedir.

Aylardır süren sorunlar ve Halep kırsalında faaliyet gösteren elektrik şirketi üzerindeki baskıların ardından Suriye Türk Enerji Şirketi, Gaziantep kentinde bir basın toplantısı düzenlemiştir. Bu toplantıda evler için kilovat başına 2.77 lira, endüstriyel ve ticari kullanım için kilovat başına 3.17 lira olan elektrik fiyatlarını düşürme kararı alınmıştır. Ak Energy şirketi ve Tel Abyad şehir meclisi arasında imzalanan bir anlaşma ile Ali, Bacliye ve Kurmaza köylerine elektrik sağlama noktasında işbirliği yapılmasına karar verilmiştir.

'Early recovery' projeleri, yerel meclisler ve beldelerde faaliyet gösteren kuruluşlar arasındaki koordinasyon ve işbirliğiyle bir dizi kasaba ve şehirde yol onarımları, su ve kanalizasyon borularının döşenmesi ve elektrik hatlarının uzatılması gibi faaliyetlerle devam etmektedir. Cerablus Yerel Meclisi tarafından, resmî bir lisans olmadan iş ilanlarının sosyal medya üzerinden yayınlanmaması üzerine bir genelge çıkarılmıştır.

Suriye Geçici Hükümetinden, tarım sektörünü ve çiftçileri desteklemesi ile Rasulayn'daki tacirler tarafından yapılan yanlış ekonomik uygulamaları durdurma noktasında adım atması talep edilmektedir. Pamuk çiftçileri ürünlerini, maliyetlerini dahi karşılamayan düşük fiyatlarla tacirlere satmakta ve zara uğramaktadırlar. Ton başına fiyat, geçen yıl 750 ila 800 dolar arasında değişirken bu yıl 500 ila 550 dolar arasındadır. Rasulayn'daki tarım işçileri, ücretlerinin düşük ve yetersiz olduğunu, günlük gelirlerinin 2 doları geçmediğini, bu durumun yaşam standartlarını olumsuz etkilediğini söylemektedirler. Bu durum, birkaç temel ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli olarak komşularından ve akrabalarından borç almalarına neden olmaktadır.